

---

## Ke stému výročí narození Čenka Adamce, spoluzakladatele české demoskopie

Ing. Dr. Čeněk Adamec po zkušenostech z válečné Anglie v r. 1946 spoluzakládal v Praze první Ústav pro výzkum veřejného mínění. Nikdy nebyl členem politické strany, ale vždy intenzivně prožíval současné dění a v duchu Masarykových ideálů usiloval o to, aby se veřejné mínění stalo důležitým zdrojem informací, aby plnilo nezastupitelnou roli v demokratizaci společnosti. Jeho zásluhou se i v období pražského jara stalo veřejné mínění faktorem obrodného procesu.

Čeněk Adamec se narodil 19. listopadu 1916. Žertem citoval V+W, že je „původem z moravské vísky“ Padochov u Ivančic. Vždy se ke svým rodákům hrdě hlásil. Rodiče byli učitelé, přesvědčení masarykovci, otec řídící učitel, matka velká protihabsburská vlastenka. To mělo velký vliv na Adamcovo celoživotní směřování, stejně jako četba Jiráska či cvičení v Sokole a Skaut. A svou skautskou přísahu „milovat vlast a v každé době jí sloužit“ vždy poctivě plnil.

Po gymnáziu v Ivančicích a v Brně (maturoval 1935) ho silně ovlivnily též prožitky konce republiky, zvláště útěk Čechů z pohraničí a řádění henleinovců. Zájem o sociologii a politiku ho motivoval přihlásit se ke studiu na Vysoké škole obchodní v Praze. Na začátku okupace s kolegy založili ilegální skupinu, i na ostatních fakultách roznášeli letáky a rozhodli se emigrovat do zahraničního odboje. Odchod odložili, aby složili závěrečné zkoušky a kvůli demonstračním chystaným na 28. října. Ihned po pohřbu Jana Opletala (s nímž byli též ve styku) utíkali na vlak, aby se rozloučili s domovem. Tím unikli krutým represáliím 17. listopadu. Ovdovělá matka synovi nebránila a poslala ho ještě ke strýci – legionářovi do Brna, který se ke třem studentům bez zaváhání připojil.

Po zdařené cestě přes Slovensko však prožili řadu dní v maďarském žaláři. Konečně se přes Střední východ dostali do Francie. Když se Adamec z kasáren cizinecké legie, kde byli noví příslušníci československé zahraniční armády soustředění, vypravil do Marseille, poznal druhý žalář; naštěstí byl brzy propuštěn. Konečně se v r. 1940 na uhelných lodích dostali do Anglie. Zprvu pracovali na opevnění, ale pak již začal vojenský výcvik. Adamec byl přidělen k dělostřelcům a nakonec vojnu ukončil při obléhání Dunkirque v květnu 1945. Vedle náročného výcviku se však věnoval i sociologii, seznámil se s výsledky Britského ústavu pro výzkum mínění (BIPO) a s americkým *Public Opinion Quarterly* a nadchl se pro Gallupovu kvantitativní metodu. Vždyť již v r. 1936 předpověděl Rooseveltovo volební vítězství. Seznámil se též s technikou Mass Observation. Anglie se mu stala téměř druhým domovem, neobyčejně si vážil W. Churchilla.

Nabyté poznatky mu pak s tříměsíční stáží v USA u Gallupa usnadnily ve vlasti spoluzakládat Ústav pro výzkum veřejného mínění, založený z iniciativy spisovatele Josefa Kopty při Ministerstvu informací. Malá skupina nadšenců připravila již v r. 1946 první výzkumy. Vybudovali dvě sítě dobrovolných tazatelů

a s využitím zahraničních zkušeností přinášeli cenná svědectví o české populaci, o nejružnějších stránkách života. Solidnost jejich činnosti umožnila za zcela nové společenské situace přesně předpovědět i výsledek voleb v r. 1946, což ocenil i nový premiér Klement Gottwald. Nermalou zásluhu při uplatnění reprezentativního šetření dle statistických zásad (podle pohlaví dotázaných, věku, sociální skupiny, velikosti bydliště a ve všech krajích) měl právě Čeněk Adamec. Pečlivě zpracované výsledky byly publikovány tiskem i v ústavním měsíčníku. Každému ze zhruba 30 výzkumů předcházela předvýzkum a ústav spolupracoval i se zahraničními pracovišti a s našimi vědeckými ústavy.

Po únoru 1948 byl ústav nakonec zrušen. Dle zásady, že KSČ ví, co si lid má myslet a strana má díky svým informátorům a StB dost svých poznatků, takže výzkum nepotřebuje. Do ÚVVM vtrhli muži v kožených kabátech a vše zapečetili. Včetně právě docházejících dotazníků z výzkumu volebních preferencí v plánovaných jarních volbách. Výsledky nesměly být zpracovány.

Dle Adamcových prvních poznatků však z výzkumu vyplývalo, že KSČ zřejmě velice příznivý výsledek z r. 1946 neobhájí. Asi i proto byla pak voličům předložena jednotná kandidátka Národní fronty a dle některých svědectví byly i tyto výsledky „upraveny“.

Pracovníci ústavu byli propuštěni. Adamec byl jako západní voják zatčen a po propuštění musel nastoupit do kovovýroby. Mnoho jeho kolegů, veteránů odboje, bylo postiženo mnohaletým žalářem, ale i trestem smrti. Adamec komunistický kriminál hodnotil zdaleka nejhůř ze všech, kterými prošel. Nakonec se uchytil ve zdravotnické osvětě.

K obnovení solidních výzkumů došlo až za pražského jara. Nejdříve bylo přes Novotného odpor ve vedení KSČ prosazeno obnovení sociologie a posléze rovněž podle usnesení KSČ uloženo při ČSAV obnovit i výzkum veřejného mínění. Po svých životních zkušenostech se zprvu Adamec zdráhal na nové pracoviště nastoupit. Nakonec se dal ředitelkou Dr. Zapletalovou přesvědčit, jeho demokratické smýšlení zvítězilo, z dřívějších kolegů zbyl vlastně sám. Hlavně jeho zásluhou byl tedy v r. 1967 výzkum obnoven. Tím máme poznatky z více než 60 šetření o postojích k Dubčkovu vedení, k Akčnímu programu, ale i k okupaci, protože pracovníci ústavu okamžitě provedli šetření v Praze, které potvrdili v září celostátním výzkumem (98 % dotázaných okupaci odmítlo). Až do nástupu Husákovy normalizace jsou i další svědectví: o oběti Jana Palacha, o emigraci, trestu smrti, o řešení cikánské otázky, ale i o kouření, rakovině, o stravování při práci, o českých dějinách, o knihovnách, cestovním ruchu, o tělesné výchově a další.

Normalizátorům se ovšem práce nezávislého vědeckého ústavu nezamlouvala. Postupně zavedli svou kontrolu, přeřadili pracoviště pod Federální statistický úřad, prokádovávali zaměstnance, Adamce poslali do důchodu a ze schválněných šetření publikovali jen to, co se jim hodilo.

Po druhé dlouhé pauze byl ústav obnoven v roce 1990. Ve svých 74 letech byl Čeněk Adamec dočasně pověřen jeho vedením. Mohl tak znovu uplatnit svůj náročný teoretický přístup i své praktické zkušenosti. I když se vždy držel spíše

v pozadí, byl proslulý svou lidskostí, moudrostí i smyslem pro humor a hlavně trpělivostí, s jakou přistupoval k výchově svých mladých kolegů. Adamcův zakladatelský přínos využili i pracovníci dalších výzkumných pracovišť, která u nás byla po revoluci zakládána.

Ing. Dr. Čeněk Adamec zemřel náhle 12. října 1997 při procházce jeho milovanou Prahou.

*Josef Bečvář*